

DE BESCHERMELINGE

meulenhoff.nl

Mira Sys

De beschermeling

ROMAN

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9427-6

ISBN 978-94-023-1561-5 (e-book)

NUR 301

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Joel Sartore, National Geographic Photo Ark

Auteursfoto: © Hester Doove

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 2022 Mira Sys en Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Kristel, Pieter en Marie-Louise.

Omdat verlies iets ongrijpbaars is.

*‘Al is het gemis zo triest en hard
Wij denken aan elke lach
Die blijft voor eeuwig in ons hart
En troost ons elke dag’*

– Bart Peeters

Linda

Vandaag is het twintig jaar geleden. Op de kop af. Maar de pijn is niet weggesleten, toch niet zoals ze hadden beloofd. Hij is op een bepaalde manier afgevlakt, maar ook erger geworden, onvoorspelbaarder. Op sommige momenten komt hij zich plots onaangekondigd melden, dan grijpt hij me bij de keel en sleurt me weer mee de diepte in. Ook nu nog, nu al die jaren er langzaam een laagje overheen hebben geweven.

Een twintigste sterfdag is blijkbaar een reden om bij elkaar te komen. Om als mollen uit onze donkere holen vandaan te kruipen en ons wanhopig aan elkaar vast te klampen. Zonder dat echt afgesproken te hebben, staan we met z'n allen rond de heuvel waar hij ligt. Mijn broers zijn er ook. Stuk voor stuk met hun hoofden gebogen, hun ogen op de grond gericht. Of op hun nette schoenen. Jongens in een mannenlichaam.

Behalve ons gezin heeft zich rond zijn graf een curieus gezelschap verzameld. Mensen die ik een beetje ken, mensen die ik ken van ziens, en mensen die ik helemaal niet ken. Van die laatste groep zijn het er buitenproportioneel veel. Die zijn afgekomen op de lokroep van de doden. Greutig, om te kijken of ze nog wat lijken konden pikken, met camera's in de aanslag. We hadden tenslotte wel de krant

gehaald, toen. En nu, al die jaren later, zouden ze het stuk weer uit hun geheugen kunnen opvissen, zoals de journalisten dat uit hun archieven hadden gedaan. Het stuk over alles wat we hadden meegemaakt. ‘Och,’ zou een vrouw zeggen, wanneer ze het opnieuw in haar ochtendkrant zou lezen. ‘Dat herinner ik me nog, dat was erg.’ En dan zou ze verdergaan naar het volgende artikel. Maar hoe erg precies, dat zou ze zich niet kunnen voorstellen.

Een eindje van me af staat Joran. Hij is een knappe man geworden, misschien wel de knapste van ons allemaal. Ik zie dat zijn lange wimpers net iets te snel knippen. Dat zijn honingbruine ogen onrustig heen en weer schieten. Ook hij is hier niet op zijn plek. Wanneer ik zijn blik vang, glimlach ik even. De glimlach wordt in eerste instantie beantwoord door koele afwijzing.

En dan komt hij plotseling naar me toe. Snel, met krachtige, stugge passen. Ik deins achteruit. ‘Jij...’ zegt hij dreigend. ‘Hoe durf je hier te zijn! Word eens wakker uit die droomwereld van je!’

Alle blikken zijn nu op ons gericht. Voorzichtig ook die door een lens. Het liefst wil ik wegkruipen. Me verschuilen voor alle ogen die door me heen proberen te prikken. En dan geeft hij me een duw. Niet het speelse duwtje dat je normaal van een broer zou verwachten, maar een echte harde. Ik schrik er zo erg van dat ik me vanzelf laat vallen. Alsof mijn lichaam geen weerstand kan bieden aan hem. Vanaf de grond kijk ik omhoog, naar mijn kleine broertje, met zijn wilde, roestbruine haren. Zijn sterke spieren nog aangespannen, klaar om opnieuw toe te slaan. Ik moet wenen.

Op dat moment schiet iedereen in beweging. Joran wordt stevig vastgepakt en bij me weggetrokken. Mijn andere broers kijken nerveus om zich heen en sissen hem toe dat hij zich koest moet houden.

Ik kan niet meer tellen hoeveel handen me overeind willen helpen. De tranen van een vrouw schijnen iets los te maken in de mensen. Maar ze snappen niet dat het niet om die duw is dat ik ween. Die kan me gestolen worden. Voor mijn part mag hij me nog honderd keer zo duwen, nog veel harder ook, zolang ik die blik in zijn ogen maar nooit meer hoef te zien. De blik vol afschuw en haat, maar bovenal schaamte. Hij schaamt zich voor me, denk ik, terwijl alle stemmen om ons heen al luid schande spreken van Joran, en daarna overgaan tot de orde van de dag. Mijn kleine broertje schaamt zich voor me.

We blijven tot het einde, omdat dat zo hoort. Joran aan de ene kant, ik op een veilige afstand aan de andere. Ik probeer niet zijn richting uit te kijken, maar af en toe kan ik het niet helpen. Dan zie ik dat hij voor zich uit staart, verward, als iemand die net wakker is en nog even binnen moet komen in het leven van die dag. Maar zijn handen houdt hij wel plechtig over elkaar geslagen. Zijn troost gevonden in de woorden van God.

Wanneer enkel wij er nog zijn, en de mensen die bij ons horen, begint het zachtjes te regenen. Het natte gras krijgt een geur, de keien op het graf eisen hun glans weer op.

We druppelen af.

De hele weg naar huis merk ik dat Frank voorzichtig om het onderwerp heen beweegt. 'Bijzonder toch, dat er zo

veel mensen waren.’ De auto ruikt naar zweet en sigaretten. Vooral naar zweet. Hij kijkt zijdelings naar me, wil mijn reactie peilen. ‘Heel leuk,’ zeg ik mechanisch, als een bot antwoordapparaat.

Hij legt een hand op mijn knie en kijkt me dan een paar tellen recht aan, waardoor hij bijna de afslag mist. Lieve, donkere ogen die willen begrijpen. Die niet kunnen begrijpen.

Soms heb ik het gevoel dat ik te veel voor hem ben. Alles aan Frank is simpel. Eenvoudig te doorgronden en lief te hebben. Als hij lacht, dan lacht hij de hele wereld bij elkaar. Bij zijn zeldzame tranen voel je onmiddellijk mee met zijn pijn. Hij heeft geen gebruiksaanwijzing nodig. Hij is gewoon zoals hij is.

Is hij misschien te weinig voor mij?

We rijden honderdtwintig op een weg waar we eigenlijk maar honderd mogen. Er is geen hond te bekennen, daar is het het weer niet voor. Het regent zo hard dat de straten stilaan rivieren worden. Frank fluit zachtjes mee met de radio. ‘Come As You Are’, van Nirvana. Op Studio Brussel speelt al de hele dag De Tijdloze 100. Ik vind het jammer dat ik zo veel nummers heb gemist vandaag, dat we zo lang bij de herdenking zijn gebleven. Gedachten die ik allemaal eigenlijk niet zou mogen denken.

‘And I swear that I don’t have a gun. No I don’t have a gun.’

Ik doe alsof ik naar de regen op het raam zit te staren, zodat Frank de tranen niet kan zien.

Ik ben niet weinig. Ik ween niet om dingen waar andere mensen om wenen, en wanneer ik lach laat ik nooit mijn

tanden zien. Het is beter dat dat allemaal niet gezien wordt.

Maar hij heeft me door. Zonder zijn blik van de weg te halen, veegt hij met zijn duim een traan bij me weg. Hij zegt niks, stelt geen vragen. Die beweging ontroert me meer dan alle woorden bij elkaar.

Dit moet hét moment zijn. Ik heb er zo lang voor weggekeken. Heb zo lang gedaan alsof het allemaal niet gebeurd is. Dat er vroeger in ons doodnormale gezin helaas iets tragisch was voorgevallen, iets wat iedereen kan overkomen. Maar dat is niet zo. Dat is nog niet eens de halve waarheid. En het is tijd dat Frank dat ook hoort.

‘Stop hier maar even,’ zeg ik, harder dan bedoeld.

Een flard van een verbaasde blik, maar dan ziet hij dat mijn hele lijf hevig begint te trillen, en hij geeft een ruk aan het stuur. De auto maakt een gevaarlijke draai naar rechts en strandt net buiten de pechstrook, op een slecht verlicht parkeerterrein. Hij trapt hard op de rem en kijkt me geschrokken weer aan. Bang omdat hij niet weet wat er komen gaat. Buiten volgen de bliksemschichten elkaar inmiddels zo snel op dat het lijkt alsof een of andere gek de hele tijd foto’s van ons maakt.

Denkt hij misschien dat dit het einde tussen ons is? Ik neem zijn hand, knijp er even geruststellend in. Mijn lijf is weer rustig. En dan begin ik te vertellen. Een verhaal waarvan ik dacht dat hij het nooit te horen zou krijgen, waarvan ik niet weet hoe hij erop gaat reageren. Of hij daarna nog bij me wil zijn. Maar waarvan ieder woord voelt als een zucht van opluchting.

De tocht

‘Hij mag jou niet slaan, je bent een meisje,’ zei Dikke Milan. Het klonk alsof dat een mankement was. Alsof ik een arm of een been miste. In de gure kou stonden we te wachten. Mijn broers deden alsof ze het niet voelden. De wind sneed ook het vel van hun enkels, maar niemand zou het zien. Stoer als ze geen van allen eigenlijk echt waren. Misschien Menno.

Kleine Joran begon te wenen. Zijn tranen maakten warm bewegingen tegen een bevroren gezicht. Ooit waren we samen een gezin. Nu kon ik me er niet eens toe brengen een arm om hem heen te slaan.

Elke auto reed aan ons voorbij, elke bus vergat ons op te halen. Wij waren weglopers, nomaden in een land waarin we ons allang verleden waanden.

Bewegen dan maar. Lopen, lopen, lopen. Sneeuwvoetjes en ijsklompen. We gingen drie aan drie, met de armen dicht in elkaar gehaakt. Zo zou de warmte van de ene naar de andere overgaan, als een warmtepomp. Van Dikke Milans kruin tot aan Kleine Jorans tenen, en weer terug.

De drie truien die ik over elkaar aanhad, belemmerden mijn bewegingen. Dat gaf niet, ik was toch de beschermeling. Ik hoefde niets.

Pas rond de middag haakten we onze armen weer los. Voorzichtig, bang te zullen breken. Een bescheiden zon was komen opdagen. *Welkom*, zei ze. *Welkom aan de kinderen die in mijn schaduw staan*. Rosse Jan en Dikke Milan gingen samen plassen. Ik kon hen niet achterna, dat zou ongepast zijn. Dan maar wachten. Mijn andere broers vormden een kring om mij heen. Ze verwachtten zeker dat er een panter uit de struiken zou springen om mij op te peuzelen. Of iets dergelijks.

We konden daar niet blijven. Als we zouden stilstaan, zouden we achteruitgaan. Zo waren wij niet. We gingen door. Bescheiden zetten we stappen op het asfalt dat het geluid van onze voeten dempte. Een straaltje warme plas liep langs mijn dijbeen naar beneden. Heel even voelde het fijn, daarna vreselijk. Voor de buitenwereld was er niets te zien dankzij de twee veel te ruime broeken om mijn benen. Maar ik kon het voelen. De schaamte prikte me in de ogen.

We hadden geen eten, al een hele dag niet, en Smalle Joop werd met elke stap smaller. Zijn huid was doorzichtig, je kon de rode en blauwe lijnen er zo doorheen zien. Ze vormden een patroon. Zijn bleke lippen trilden. Hij droeg maar één trui.

Er was iets van rantsoen, maar dat spaarde Menno voor wanneer het echt niet anders kon. ‘Voor wanneer we erbij neervallen,’ hoorde ik hem nog zeggen, en in mijn hoofd nam dat scenario grootse, angstwekkende vormen aan.

Waar de weg smaller werd en de bomen breder, stopten we met lopen. Van mama mochten we in dit gedeelte van het bos nooit komen. Daarom was het nu een des te betere

schuilplaats. Dapper stapten we de onzichtbare grens over. We vertraptten de blaadjes met sneeuw witte randen, de verborgen paddenstoelen die dienden als kabouterhuisjes. Dit hadden de mensen nooit van ons verwacht. Ik dacht even aan mama's gekloofde handen, maar durfde dat niet te lang te doen. Misschien sprak ik mijn gedachten per ongeluk wel luidop uit. Of misschien, als ik heel hard dacht, konden mijn broers ze wel horen.

'Stop!' Menno maakte zich los uit de groep. Traag, met zijn handen opgevouwen als een priester, ging hij voor ons staan. Heel volwassen zag het eruit. Hij kon dat wel. Hij had ons tenslotte al tot hier gebracht. 'Zien jullie dit?' Hij bukte en woelde met zijn blote hand door een stapel bladeren, tot hij vond wat hij zocht. Trots hield hij de bolster in de lucht. Prikte zijn vingers eraan. We bewonderden hem alsof hij onze Messias was. 'Help me zoeken!' riep hij. We hadden zijn woorden niet afgewacht, maar waren al driftig om ons heen aan het grabbelen.

Onze magen rammelden als blikken dozen en overstemden al snel bijna al het andere geluid. Het tsjilpende roodborstje in de boom moest oppassen: straks aten we háár op een bedje van kastanjes. We bleven zoeken tot de schemer viel. Voorzichtig omhulde die ons, waarschuwde ons voor de nacht die zou komen. Menno haalde lucifers uit zijn jas met duizend zakken. Alleen hij droeg een jas.

We zaten daar een tijdje, terwijl we naar de geluiden van het vuur luisterden. Mijn focus lag op het hier en nu. Op de knetterende kastanjes. Op Menno's schaduw. Op Menno's sterke hals.

Voor het eerst sinds lange tijd keek ik weer eens echt

naar hen. De kring van jongens, bloedbroeders van mij. Met gezichten waarvan het een meer jaren verried dan het ander, maar die eigenlijk hetzelfde waren. Allemaal hadden ze ook smalle schouders, en bijna allemaal hadden ze weinig vlees op hun botten, waardoor die knokig naar voren staken. Zelfs Dikke Milan had ingevallen wangen, en zijn malse buikje leek op zijn lichaam geplaatst alsof het niet van hem was.

Zou ik ook op ze lijken? vroeg ik me af toen ik in een lichte slaap wegzakte. Dat kon ik me niet zo goed voorstellen. Zeker niet nu Menno besloten had dat ik te zwak was om samen met hen te waken. Mijn broers zouden die taak beurtelings op zich nemen. Alweer voelde ik mama's aanwezigheid. Zij had ons verboden hier te komen, omdat er allerlei monsters en wilde beesten klaar zouden staan om ons in één hap naar binnen te werken.

Ik wist eigenlijk wel dat de gevaarlijkste wezens die er rondliepen hooguit konijnen waren. Misschien nog een paar herten. Ik was ervan overtuigd dat mijn broers dat ook wisten. Maar weten is iets anders dan geloven. Liever niet de kans laten bestaan dat een van de monsters uit hun nachtmerries zou opduiken.

Voordat we echt in slaap zouden vallen, wilde Menno ons iets spannends laten zien, iets wat nog van pas zou kunnen komen, zei hij. Zijn stem gedempt, alsof iemand met ons meeluisterde. We kwamen allemaal dichterbij zitten. Uit een van zijn vele zakken haalde hij een pakje, gewikkeld in krantenpapier. 'Hiermee kunnen we onszelf beschermen.' Met zijn vingers schoof hij traag het papier opzij, tot de loop van een revolver zichtbaar werd. Ik schrok

me een ongeluk. Hij liet even een stilte vallen, om het moment nog meer zwaarte te geven. ‘Maar die gebruiken we alleen als iemand van ons in gevaar is, begrepen?’

Allemaal knikten we braaf. Het klonk opeens zo logisch. Natuurlijk moesten we ons bewapenen. Hoe zouden we anders veilig blijven in die wrede wereld? Tevreden met zijn aanpak gebaarde Menno ons dat we konden gaan liggen, en hij wees Rosse Jan aan als eerste bewaker van die nacht. De revolver met het krantenpapier stak hij weer in zijn broekzak.

Ik lag nog een tijdje te tobben. De laatste keer dat ik de revolver had gezien, was in de bureaulade van papa. Die lade had ik ooit uit nieuwsgierigheid opgedaan met de sleutel, en toen weer heel snel op slot, omdat ik voetstappen hoorde. Niemand mocht weten dat ik in papa’s spullen rondneusde. Ik vroeg me af of papa nu nog wel iets had om zichzelf mee te beschermen.

‘Mag ik bij jou komen liggen?’ vroeg een zacht stemmetje. Ik gebaarde dat Kleine Joran met zijn rug tegen mijn buik moest komen liggen. De opgedroogde urine in de stof van mijn jeans voelde hard aan toen hij zijn benen in de mijne haakte. Met mijn handen aaide ik over zijn kruin. Ik stopte met aaien toen ik het ontdekte: ook mijn vingers zaten vol met kloofjes.

’s Ochtends werden we allemaal wakker met het opstaan van de zon. Ik voelde me een avonturierster zoals ik wel eens op televisie had gezien, maar dan in het echt. Alle bewakers waren gedurende de nacht in slaap gevallen, en keken verschrikt uit hun ogen. Een van hen had zijn taak verzuimd, maar ze wisten niet meer wie dat was. Ik had

zin om me uit Kleine Jorans verstrengeling los te maken en een eindje te gaan wandelen, maar dat durfde ik niet. Niet voordat Menno de weg vrijmaakte. Ook hij was in slaap gevallen tijdens de periode van wacht, maar niet zoals de anderen. Hij had geronkt, geknord, zijn keel geschraapt, als een stoere krijger die zich voorbereidt op een aanval.

Niet lang daarna zou ook Menno moeten buigen. Maar zover waren we nog niet. Nu was hij nog onze heilige. Opnieuw gearmd – we hadden van de Romeinen geleerd dat dat de beste verdedigingslinie was – liepen we verder. Smalle Joop kuchte bij elke stap die hij zette. Ik had honger. Probeerde mijn tranen in te slikken. Dat zou het allergergste zijn wat ik nu kon doen: wenen, als een klein meisje.

Haar ogen stonden dof. Haar lichaam was er nog wel, maar zij niet meer. Ik was al een tijdje aan het gillen, en was me er niet meer van bewust dat die gil nog steeds door de kamer galmde. Alles was onderdeel van een impressionistisch schilderij. Van buitenaf snap je wat het is, zie je meteen hoe het allemaal zit, maar binnenin is er alleen maar verwarring. Op dit schilderij stond ik in het midden, naast het grote bed. Mond open. Geluid is op doek niet zo goed te vatten. In de hoek van het schilderij, aan het hoofdeind van het bed, stond een man met vlezige vingers en vette haren. Onze papa. De fles die hij in zijn handen had en achter zijn rug probeerde te verbergen, was de oplettende schilder niet ontgaan. Het was niet zijn eerste van die dag.

Ook het kleine figuurtje, dat je door de deuropening nog net de trap op zag vluchten, had de schilder met enkele

le vluchtige penseelstreken neergezet. Het figuurtje van Kleine Joran. Dit schilderij ving slechts enkele seconden, vereeuwigde ze in ieders geheugen. Daarna ging het leven weer verder. Ik hield op met gillen en rende achter Joran aan de trap op. Naar de voordeur. Weg van daar. De frisse en onbekende buitenwereld in.

Ons kleine leger marcheerde door witte varens, langs eikenbomen met bladeren waar dikke druppels vanaf vielen – het smelten van de sneeuw. Behendig, dat waren we, in deze koude natuur. Alsof we ervoor gemaakt waren. Er was haast geen pad meer, en plots stopte ook de grond onder onze voeten. We stapten midden in een uitgestrekte vlakte van bevroren water. De aanblik van het ijs had iets kils, iets verborgen gevaarlijks, en ik rilde. In het ijs waren bladeren ingevroren, donkerrood als verse pepers.

Zoals altijd ging Menno moedig voorop, met Milan in zijn kielzog, en wij kwamen erachteraan gesjokt. Maar hoe verder we het ijs op gingen, hoe onbehaaglijker ik me voelde. Het was niet zozeer een voorgevoel, als wel het gevoel van kippenvel over mijn armen. Hier moesten we weg. En toen ging alles heel snel. Dikke Milan, die net nog voor me uit liep, zakte als een grote homp vlees door het ijs. De zon ging rustig verder met afsmelten, laagje voor laagje, terwijl wij met veel moeite Milans arm vastgrepen om hem eruit te trekken. De geur van het vuile water was niet te harden. Van een afstandje riep Menno ons toe. ‘Til hem op! Samen! We laten niemand achter!’

En wij deden precies wat hij zei. We duwden, trokken, gilden, duwden weer, net zolang tot we bijna allemaal tot over ons middel in het water stonden. Ik ging bijna dood

van de kou toen het water mijn beginnende borstjes raakte. Ik werd er als eerste weer uit gehaald. Menno, die een lange, dikke tak had gevonden, viste ons op het droge.

Zijn vangst liet zich daarna door hem uitschelden en tegelijk drogen aan een nieuw vuur. Het flakkerde af en toe moeizaam onze richting uit, had niet de kracht echt iets te verwarmen. We zwegen, beschaamd en moe. Menno had gelijk: we hadden niet genoeg kracht getoond met z'n allen. Eendracht maakt macht, maar alleen als je het goed doet.

Het was op dat betekenisvolle ogenblik dat we haar voor het eerst zagen. Vluchtig, als een schim bijna, liep ze in de verte langs. Vanaf waar ik zat, leek ze uit de as van het vuur te zijn opgerezen. Maar we hadden nog geen aandacht voor haar. We waren te bang om dood te gaan, met dikke, stinkende truien en broeken vol ijswater.

Ik trok mijn kleren uit om ze net als de anderen aan een tak te laten drogen bij het vuur, dat nog slechts treurig naar adem hapte. In een hemdje en een onderbroek zat ik rillend tegen mijn broers aan. Mijn tepels trots door de stof heen gedrukt. Van achter het vuur zag ik Menno naar me kijken. Echt kijken, niet zoals hij voordien had gedaan. Ik bloosde. Het leek alsof zijn ogen iets in brand staken wat binnen in me bleef nasmeulen.

Menno haalde enkele geplette koeken uit zijn zak, die hij in ongelijke stukken brak en uitdeelde. Dit was blijkbaar al zo'n moment waarop de honger het overnam van de rede. Dikke Milan graaide meteen naar de grootste stukken en propte ze gulzig in zijn mond. Smalle Joop en ik grepen naast de buit. Ons restten alleen nog wat kruimels.

De flinters chocolade en karamel nestelden zich tegen de wanden van mijn hongerige maag. Vanwege de mislukking van de vorige avond was stilzwijgend besloten dat er die avond niemand zou waken. Vermoeid sloten mijn broers hun ogen. Kleine Joran kwam niet meer bij me liggen. Hij was door het avontuur van die dag weer enkele jaren gegroeid, en had het gevoel dat hij slapen nu wel alleen aankon. Daarentegen was het Dikke Milan, normaal de snelste met hatelijke opmerkingen, die dicht tegen me aan kroop en met zijn hand de mijne pakte. Voor mijn broers was ik degene die het dichtst in de buurt kwam van mama, hoezeer ze dat op dat moment ook zouden hebben ontkend. Ze moesten mij beschermen. Later noemde Dikke Milan me een keer plagend 'kleine mama'. Ik leek erg op haar, al besepte ik dat toen nog niet.

De nacht viel in slaap, maar mij lukte dat niet. Vanuit elke hoek klonk gekuch en gesnuif om snot binnen te houden. Smalle Joop hoestte luid. Ik was bang. Bang dat we zouden verdwalen. Bang dat ze me niet accepteerden en zouden wegsturen. Bang dat die angst me zou verraden.

Kus me. Kus me, dacht ik. Hij kwam naar me toe. Grote handen, sterke hals. 'Jij wilt het toch ook?' vroeg Menno, terwijl hij zijn hand zachtjes tegen mijn onderbuik drukte. Heel langzaam naar beneden liet glijden. Ik sloot mijn ogen. Ja, dit wilde ik ook.

Verward schrok ik op uit mijn slaap. Ik probeerde beschaamd het tintelende gevoel in mijn onderbuik te onderdrukken, zijn hoofd uit mijn hoofd weg te duwen. Maar hoe groter de weerstand, hoe erger het verlangen. En opnieuw zakte ik weg in een verderfelijke droom.

's Ochtends wekte Menno ons allemaal en deelde crackers uit. Ik probeerde uit alle macht zijn ogen te vermijden. Misschien zag hij ze wel, de blosjes op mijn wangen. We maakten kommetjes met onze handen, zodat er nog geen kruimel zou ontsnappen. Smalle Joop was alweer aan het hoesten, heel overdreven deze keer, alsof hij dood zou gaan. Dat was ook hoe hij eruitzag.

En toen kwam er plots een gorgelend geluid achteraan, gevolgd door een plons. Smalle Joop zat op zijn knieën, en zijn beperkte maaginhoud lag voor ons op de grond. 'Jehh!' schreeuwde Rosse Jan woest uit. 'Je kotst over mijn kleren heen!' Joop begon te wenen, Kleine Joran begon te wenen, en iedereen keek naar Menno, om erachter te komen wat de gepaste reactie zou zijn. Even zag ik paniek opflakkeren in de ogen van mijn oudste broer. Een glimp van een ander gezicht, voordat die opening zich weer sloot en hij een beslissing maakte.

Menno en Dikke Milan liepen voorop, met tussen hen in Smalle Joop, die meer hing dan liep. Ik sjokte achter hen aan en kneep met mijn nagels net iets te hard in het vel van mijn arm, totdat er een dun straaltje bloed uit liep. Zo kon ik checken of dit allemaal nog wel echt was, en vond ik afleiding in het kijken naar die prachtige, donkerrode kleur.

Smalle Joop zou doodgaan, dacht ik, toen ik in stilte en met mijn hoofd voorovergebogen de processie volgde. Zijn gezicht was nu bijna net zo bleek als zijn asblonde haar. Maar het zijden draadje waaraan Smalle Joops leven hing, toonde zich verrassend sterk. Hij hield vol. Met holle ogen keek hij toe hoe we hem keer op keer over om-

gevallen boomstronken sleurden, vers afgespleten bij de wortel, en over stroompjes water heen tilden. Hoe hij van schouder naar schouder ging. Behalve naar de mijne.

Ik heb me geen moment afgevraagd waar we toen heen gingen. Ook later niet, toen alles achter de rug was. Waarschijnlijk heeft niemand zich dat ooit afgevraagd. Het was irrelevant. Het was de tocht die telde, niet de bestemming.

Een jaar voordat mama stierf vierden we thuis samen Kerstmis. Papa en ik hadden de kerstversieringen opgehangen, mama was in de keuken samen met Milan druk bezig met de laatste hapjes. Er heerste een fijne, opgewonden chaos in huis, doorvlochten met hoge verwachtingen. Papa en ik schilderden de beeldjes van de kerststal. Dat moest je heel voorzichtig doen, want ze waren van porselein. De verf was ook heel moeilijk om er weer af te halen, dus het moest precies goed. Hij deed het voor. Daar een likje blauwe verf, daar een likje grijs, en zo werd het beetje bij beetje prachtig. Ik was verbaasd dat hij met zijn dikke vingers zulk fijn werk kon afleveren. Hij kon het echt heel goed. Ik moest nog een klein beetje oefenen, maar ook mijn beeldjes zagen er al veelbelovend uit, volgens papa.

Uren waren we er al geconcentreerd mee bezig, toen Kleine Joran, op de hielen gezeten door Rosse Jan, schreeuwend en lachend door onze formatie heen denderde.

De Heilige Maagd Maria sneuvelde, het kindje Jezus sneuvelde, en ook het hoofdje van het lam viel met veel lawaai stuk op de tegels van de woonkamervloer. Het was een heuse slachtpartij.